

Sloboda

KRATKE PRIČE NAPISANE U ČAST
OPŠTE DEKLARACIJE O LJUDSKIM PRAVIMA

Prevela
Vanja Smoje-Glavaški

 Laguna

Naslov originala

FREEDOM

Short Stories Celebrating the Universal Declaration of Human Rights

Compilation © Amnesty International UK

The Human Rights Action Centre, 17–25 New Inn Yard, London EC2A 3EA

Copyright © individual contributors, 2009

All rights reserved. The moral rights of the authors have been asserted

Priču *Marš dinosaura* Lijane Badr prvi put je objavila kuća *Saki buks* (Liban) 2007.

Priču *Drug Vadiljo* Ektora Agilara Kamina prvi put je objavila kuća *Ediciones Kal i Arena* iz Meksika 1991. u knjizi *Istorijas konversadas*.

Priču *Sivi vuk (narodna bajka)* Alana Garnera prvi put je u Velikoj Britaniji objavila kuća *Skolastik pablišers* 1998.

Priču *Azil* Nadin Gordimer, iz zbirke *Skok i druge priče*, objavio je *Feliks lajsensing*, B. V. 1991. Njeno ponovno objavljivanje odobrila je kuća *Farar, Straus i Žiru LLC*.

Priču *Gospodine predsedniče...* Huana Gojtisola prvi put je objavila kuća *Galaksija Gutenberg/Sirkulo de lektore* (2008) kao delove romana *El exiliado de aquí y de allá* pod sledećim nazivima: *Espejo de demócratas* (str. 41–42), *Aviso para malpensados* (str. 49–50) i *El uno y único* (str. 129–131). Taj roman će na engleskom jeziku objaviti kuća *Dalki arkajv pres*.

Priču *Zauzete veze* Patriše Grejs prvi put je 2006. objavila kuća *Penguin buks* s Novog Zelanda u antologiji *Kratki prekidi tišine*.

Priča *Tetanus* Džojks Kerol Outs prvi put je objavljena u izdanju časopisa *Tri kvorterli* za jesen–zimu 2008.

Priču *Krik* Rohintona Mistrija prvi put je objavila kuća *Makliland end Stjuart* (Kanada) 2008.

Ovu zbirku je prvi put 2009. u Velikoj Britaniji objavila kuća

MAINSTREAM PUBLISHING company

(EDINBURGH) LTD

7 Albany Street

Edinburgh EH1 3UG

Translation Copyright © 2010 za srpsko izdanje, LAGUNA

Nijedan deo ove knjige ne sme se preštampani niti prenositi u bilo kom obliku ili na drugi način bez pismene dozvole izdavača. Od tog pravila izuzeti su samo kritičari koji žele da navedu kratke odlomke u vezi s recenzijom za časopise, novine ili emisije.

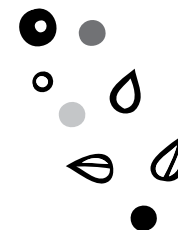
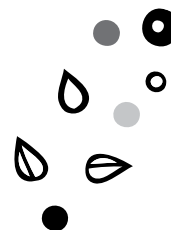

Sloboda

Predgovor nadbiskupa Dezmonda Tutua	9
Predgovor Vered Koen-Barzili	13
Uvod Kejt Alen	17
Patriša Grejs – <i>Zauzete linije</i>	21
A. L. Kenedi – <i>Uticaj dobre vlade na grad</i>	28
Džejms Mik – <i>Kakvog si suseda imao</i>	40
Marina Levicka – <i>Poslovna filozofija</i>	60
Muhamed Nasihu Ali – <i>Dug put kući</i>	65
Gabrijela Ambrozio – <i>Stiko</i>	78
Džojks Kerol Outs – <i>Tetanus</i>	86
Volter Mozli – <i>Suđenje</i>	106
Dejvid Mičel – <i>Razvoj ličnosti</i>	133
Arijel Dorfman – <i>Bezbedan prolaz</i>	145
Amit Čauduri – <i>Aniruda: poslednja epizoda</i>	175
Petina Gapa – <i>Nezgoda u vreme ručka</i>	183
Milton Hatum – <i>Pokidano</i>	195
Ali Smit – <i>Posrednik</i>	202

Dejvid Konstantajn – <i>Azil</i>	209
Jon Fose – <i>Povratak kući</i>	224
Kejt Atkinson – <i>Rat ženama</i>	229
Banana Jošimoto – <i>Poseban dečak</i>	248
Aleksis Rajt – <i>Budite oprezni kada se poigravate linijom manjeg otpora</i>	253
Helen Danmor – <i>Tamo gde čuvam veru</i>	266
Ektor Agilar Kamin – <i>Drug Vadiljo</i>	272
Paulo Koeljo – <i>U tamnici počinka</i>	299
Mahmud Said – <i>Nebeski ratnici</i>	313
Ričard Grifits – <i>Očigledan kandidat</i>	329
Huan Gojtisolo – <i>Gospodine predsedniče...</i>	340
Jan Martel – <i>Mesec iznad njegove glave</i>	345
Čimamanda Ngozi Adiči – <i>Sola</i>	353
Nadin Gordimer – <i>Amnestija</i>	358
Sjaolu Guo – <i>Beba sa interneta</i>	368
Alis Pung – <i>Šupa</i>	374
Išmael Beah – <i>ABC protivotrov</i>	385
Alan Garner – <i>Sivi vuk, princ Džek i žar-ptica</i>	395
Lijana Badr – <i>Marš dinosaura</i>	406
Rohinton Mistri – <i>Krik</i>	415
Olja Knežević – <i>Učionica</i>	428
Epilog: Hening Mankel – <i>Sofija</i>	443
Opšta deklaracija o ljudskim pravima	446
Saradnici	453

PREDGOVOR NADBISKUPA DEZMONDA TUTUA

Pripovedanje postoji otkad je sveta i veka. To je drevan i moćan način komunikacije koji mi, ljudi, odvajkada koristimo. Čitavog života ispredamo priče i slušamo ih, i dok to činimo, gradimo mostove. Priče se ljudskim dahom pronose do umova i srca drugih.

Priče tumače svet oko nas, prirodu, zvezde, talasanje mora, pa i sam život. One ispituju prošlost i snatre o budućnosti. One su vekovima pronosile našu povest, kulturu, tradiciju, duhovnost i moral.

Priče nas zabavljaju, uveseljavaju, izazivaju i nadahnjuju. Kroz njih sagledavamo svet u kome živimo, nas kakvi jesmo i kakvi bismo mogli biti, te poimamo svoju ljudskost. U mnogim delovima Afrike imamo neprevodivu reč za „čovečnost“ – *ubuntu*. U biti tog pojma, te filozofije, u svim njenim oblicima, nalazi se sledeća poruka: čovek jeste čovek zahvaljujući drugim ljudima.

Najbolje izmaštane priče uvek su prožete duhom ljudske istine i stvarnosti, dok pripovesti zasnovane na stvarnom životu prenose radost ljubavi ili dostignuća, ili saopštavaju bolnu

istinu o patnjama izazvanim nečovečnošću. One nas diraju u srce i podstiču uobrazilju, što priče iz ove čarobne zbirke dokazuju. Prisustvujući zasedanjima Južnoafričke komisije za istinu i pomirenje, slušao sam mnoge izvanredne ljude kako dostojanstveno kazuju svoje priče uprkos bolu i patnji. Te priče su tkivo povesti: od njih se i pripovedaču i slušaocu pogled vedri ili muti.

Knjiga *Sloboda* zapravo je zbirka priča napisanih u slavu Opšte deklaracije o ljudskim pravima. Pre šezdeset godina Ujedinjene nacije su usvojile Deklaraciju, koja je i sama izuzetno dostignuće, budući da je to prvi međunarodni proglas o neotudivom dostojanstvu i jednakim pravima svih ljudi. Rođena je, poput mladog, rujnog sunca, iz jezivih senki Drugog svetskog rata. Ona je kamen temeljac svih međunarodnih zakona o ljudskim pravima i za sve nas još ima ogromnu moralnu vrednost, u kom god delu sveta živeli.

Golema je kob što prosvেćene težnje Deklaracije – podržavanje slobode pojedinca, društvena zaštita, finansijske mogućnosti i dužnost prema zajednici – i dan-danas za mnoge ljude ostaju neostvarene. Ipak, samim tim što mnogi danas znaju za nju, znaju da ta prava pripadaju svima nama i bore se za njih, održava se trajan tračak nade da će čovečnost ipak prevagnuti.

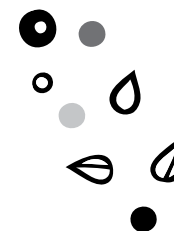
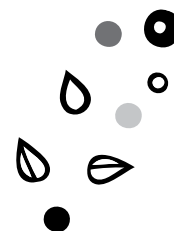
Zašto su ljudska prava toliko bitna? Jer su iznikla iz snažnog nagona čovečanstva da postupa ispravno. Sva ljudska bića rađaju se slobodna, kaže Deklaracija. Rađamo se za dobrotu i pravdu, a ne za pohlepu, sebičnost i okrutno ponašanje, niti da nas drugi porobljavaju kako im je volja. Tirani i oni koji ih održavaju na vlasti radije prenebregavaju činjenicu da je ovaj svet moralan i da su pravda i nepravda ipak bitne. Dokaz neotudivе moralnosti univerzuma jeste taj što se svi zgražavamo pred zlostavljanjem – kada, na primer, vidimo duge redove izbeglica uteklih od zverstava. Takođe, svi prepoznavamo pravu dobrotu i pravo milosrđe kada naiđemo na njih, jer oni prosto zrače, i to često u najskromnijim okolnostima.

Uvek ostajem bez reči kada vidim da ljudi žrtvuju udobnost, ili čak stavljaju život na kocku da pomognu drugima tamo gde su uvideli nepravdu ili ugnjetavanje. A to se događa – i to češće nego što mislite – zato što mi nismo izolovani entiteti koji delaju u vakuumu. Ne, svi smo povezani, a naše ponašanje, bilo dobro ili loše, odzvanja društvom i novim naraštajima. Tu je, ponovo, reč o *ubuntu*, a to je srž čovečnosti. Ako se ponašamo nečovečno prema drugima, nečovečni smo i prema sebi samima.

A kakve veze umetnost i književnost imaju s ljudskim pravima? Oni su povezani čudesnim darom koji svi imamo: da se uživljavamo u tuđe nedaće. Ako čitajući bilo koju priču iz ove zbirke budemo uspeli da se, makar i na časak, postavimo na nečije mesto, zamislimo da smo u nečijoj koži, već to je veliko dostignuće. Uživljavajući se u tuđe nedaće prevazilazimo predrasude, razvijamo trpeljivost i, najзад, poimamo ljubav. Priče mogu da podstaknu razumevanje, zaceljivanje, pomirenje i jedinstvo. Osećanja koja gajimo prema duboko uvreženoj istini i sposobnost da se uživljavamo u tuđe nedaće približavaju nas bogu.

Ako čitate ovu knjigu, vrlo verovatno uživate bar u nekim prednostima slobode – obrazovani ste, umete da čitate, možete da priuštite ovu knjigu ili živite u zemlji u kojoj postoje javne biblioteke i, najзад, *dozvoljeno* vam je da je čitate – dok je ova knjiga, nesumnjivo, zabranjena u mnogim državama. Nijedan deo sveta nije lišen nepravde. Gde god bili, svi smo odgovorni da doprinosimo borbi protiv nje.

Ovo je zaista sjajna knjiga *Amnesti internešenela*. Sprega bogomdanog stvaralačkog dara ovih čudesnih pisaca s članovima Opšte deklaracije o ljudskim pravima zaista nadahnjuje. Rođeni smo za uzvišena dela i slobodu: nadam se da će nam ove priče pomoći da ih dostignemo. To što su ovi pisci podarili svoj izuzetni dar borbi za ljudska prava, znak je da nepravda neće imati poslednju reč.

PREDGOVOR

IZVANREDNA MOĆ KNJIŽEVNOSTI

U veoma poznatoj pesmi izraelskog pisca Šmuela Hasfarija pod nazivom *Deca zime 1973.* opisano je postepeno razočaranje dece začete za vreme „Jomkipurskog rata“ 1973. u obećanja starijih pokolenja o mirnoj budućnosti bez ratova. Jedan stih pesme kaže: „Obećali ste da ćete učiniti sve za nas, da ćete neprijatelja učiniti voljenim“; ipak, on odzvanja kao neispunjeno obećanje budućim naraštajima.

Ova pesma prerasla je u zavet jednog od najomiljenijih izraelskih premijera Isaka Rabina, na koga je pre četrnaest godina jedan izraelski državljanin izvršio atentat. Rabin, koji je u javnom životu uglavnom odavao utisak zgodnog, srčanog i veoma cenjenog vojnika, odlučio je da napusti put mržnje i posveti pozne godine života tom obećanju da će „neprijatelja učiniti voljenim“. Hasfarijeva pesma poslužila mu je kao izvor nadahnuća, pa se u vreme velikog bola prepuštao njenim rečima, koje su ga ispunjavale strpljenjem, snagom i nadom, neophodnima da zbací teški oklop ratnika i odene uniformu mira.

Ja sam čedo zime '73. i, kao i mnogi moji prijatelji, začeta sam za vreme rata. Život ima neobičnu osobinu da nastavlja da

rađa, čak i u stvarnosti obeleženoj smrću i mržnjom. S druge strane, rat ima neobičnu osobinu da ulazi u samu srž, takoreći genetsku strukturu, dece začete u ovoj zemlji, pa iznedruje još jedan naraštaj ratnika i opterećuje ih teškim bremenom neprestanog sukoba i mržnje. Zato smo, kada dođemo na svet, već ispunjeni gnevom. Naša stvarnost, prožeta ratovima, strahovima i kobnim događajima, samo podstiče takva osećanja i pretače ih u pravu rasplamsanu mržnju, zahvaljujući čemu nijedno pokolenje neće moći da „učini neprijatelja voljenim“, pa će se rat i sukobi nastavljati zasnagda.

Rat nije predodređen; započinju ga ljudi. Čak i ako smo gnevni, možemo svesno da obuzdamo osećanja i suprotstavimo se sebi samima kako bismo ih promenili. U skladu s tim, pre pet godina odlučila sam da ću odbaciti svoj „ratnički“ stav i prepustiti se golemoj moći književnosti, dopuštajući joj da me povede u drugačiju stvarnost. Moje putovanje započelo je učešćem u nastajanju italijanskog romana pod nazivom *Pre nego što se oprostimo* (ital. *Prima di lasciarsi*), čija je autor-ka Gabrijela Ambrozio doprinela ovoj zbirci s pričom *Stiko*. Roman je zasnovan na istinitoj priči i opisuje poslednje časove u životu sedamnaestogodišnje Palestinke iz izbegličkog kampa u Dejšehu, koja je počinila samoubilački bombaški napad na prodavnicu u Kirjat Jovelu u Jerusalimu 2002, i njenoj žrtvi, mladoj izraelskoj devojci istog uzrasta iz Jerusalima. Ali taj iznenađujući roman mnogo je više od priče o dvema devojkama koje potiču s dveju zaraćenih strana i, ironično, izuzetno liče jedna na drugu. Ona čitaocu daje priliku da odene uniformu mira, sagleda svakog čoveka upravo kao čoveka i pretoči čak i neprijatelja u voljenog.

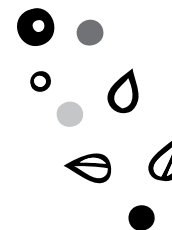
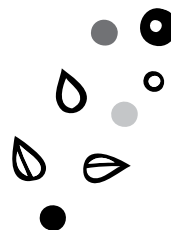
Roman je meni, ratnici, otvorio oči, kao što verujem da je pesma otvorila oči Rabinu. Podsticala je u meni potisnuta osećanja samilosti i nade, i omogućila mi da odbacim teški oklop,

te odennem uniformu braniteljke ljudskih prava. Nije to bilo lako. Ljutita srž moga bića – ratnica u meni, kao i trauma od koje sam patila zbog prethodnog posla televizijske novinarke, kada sam izveštavala o desetinama samoubilačkih bombaških napada – čvrsto je zavarila ratnički oklop za moje telo, a ja sam odbijala da ga se odreknem. No, da bih se zaputila novim putem, morala sam da zauzmem stav koji će mi omogućiti da prestanem da se plašim i da bolje sudim o sopstvenoj stvarnosti, stav zasnovan na ličnom sudu i široj slici zahvaljujući znanju stečenom iz raznih izvora, uključujući i briljantna istraživanja *Amnesti internešenela* iz čitavog sveta, arapske romane i poeziju, i još mnogo toga. Nažalost, ti izvori još ne pripadaju glavnim tokovima razmene mišljenja u Izraelu, pa su stoga izvan vidokruga većine ratnika.

Kada sam jednom kročila na put ljudskih prava, počela sam da žalim za svim onim godinama kada sam svetom hodila zaražene genetske strukture i stvarnost sagledavala očima punim gneva. Ljude više nisam mogla da smatram neprijateljima i naučila sam da više cenim njih, a time i sebe samu. Tako sam polako skidala ratnički oklop, zbog čega sam osećala izuzetno olakšanje i ljubav, u čemu ranije nisam bila iskrena. Prvi put sam uspela da razvijem snažnu ljubav prema životu, ljudskosti i ogromnoj snazi književnosti.

Književnost može da bude moćna kao sam život. Može da bude naše proročanstvo. Može da nas nadahne da promenimo svet i podari nam utehu, nadu, strast i snagu potrebne za borbu za bolju budućnost nas samih, kao i čitavog čovečanstva. Samo treba da nastavimo da čitamo i dozvolimo golemoj moći književnosti da nam prožme srca i povede nas na sopstveno putovanje.

Vered Koen-Barzili,
direktorka za komunikacije i izdavaštvo
Amnesti internešenela u Izraelu

UVOD

Tvorci ovih priča izvrsni su pisci s raznih strana sveta. Imaju sasvim različita životna iskustva, ali i jednu zajedničku osobinu: svi su našli nadahnuće u ljudskim pravima.

Ljudska prava su neizrecivo dragocena. Ona predstavljaju ono što je dobro i što ljudski rod mora da čuva: prepoznavanje društvenih potreba i potreba pojedinca, te shvatanje da svima nama ide u prilog ako radimo za opšte dobro. Poricanje ljudskih prava – kao i nanošenje bola i podsticanje ugnjetavanja – okrutni su, neljudski i nepravedni. Oni lišavaju ljudskih osobina ne samo žrtvu već i počinioca.

Koliko god bila osnovna, ljudska prava iziskuju zajednički okvir da bi se mogla uspešno braniti. Zato slavimo Opštu deklaraciju o ljudskim pravima. Taj dokument je usvojen 1948, posle zverstava iz Drugog svetskog rata, i njime su ustanovljene zajedničke, sveopšte odredbe koje se odnose na ono za šta znamo da je ispravno i pravedno. *Amnesti internešenel* je iznikao na ovoj deklaraciji. Ona je naš kamen temeljac, naša osnova. Naša vizija obuhvata svet u kome će svi uživati prava zajemčena Deklaracijom, pa svake godine slavimo njen nastanak 10. decembra, na Međunarodni dan ljudskih prava.

Između književnosti i ljudskih prava postoji snažna veza. Mnogima poznat član 19 Deklaracije kaže da „svako ima pravo na slobodu mišljenja i izražavanja“. Da, svi imamo to pravo, ali i suviše ljudi ga ne uživa. Osim toga, član 19 nesumnjivo ima važnu ulogu u dugotrajnoj blagonaklonosti koju pisci i umetnici izražavaju prema *Amnesti internešenelu*. Obično se piscima i umetnicima prvim pretilo kada na vlast dođe despotička vlada. A pretilo im se zato što je moć pisane i usmene reči ogromna: to je moć koja nam podstiče uobrazilju i omogućava nam da shvatimo da *okolnosti ne moraju da budu takve kakve jesu*. Moć književnosti jeste u tome što nam dopušta da se poistovetimo s drugima, bez obzira na to koliko su različiti na prvi pogled, te da shvatimo da smo u osnovi svi isti. Njena moć preoblikuje naša poimanja i snove, i može da podstakne promene. Zato oni koji se oglašuju o ljudska prava strepe od pisaca i umetnika, i teže da ih ugnjetavaju.

Sloboda je izuzetna zbirka, koja će se čitati još mnogo godina. Nikada neće osvanuti dan kada Opšta deklaracija o ljudskim pravima neće biti važna, a ako vas, čitaoca, makar jedna od ovih priča dotakne, onda je ova knjiga postigla svoj cilj.

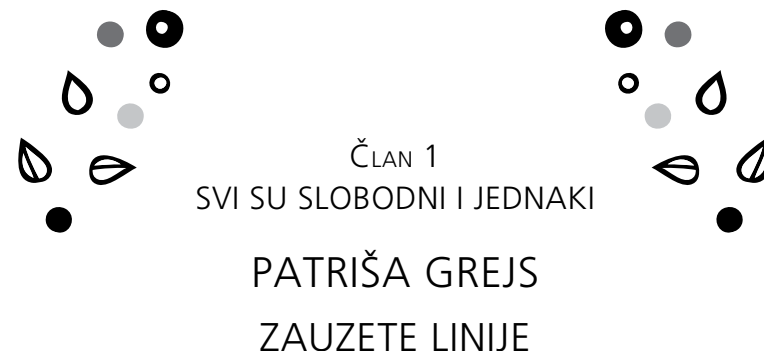
Zahvaljujemo svim velikim piscima koji su priložili priče.

Kejt Alen,
direktorka Amnesti internešenela u Velikoj Britaniji
Maj 2009.

DEKLARACIJA

Kada sve drugo propadne (a to je izvesno),
Ostaje ono kako poimamo sledeće:
San o slobodi; mir u izobilju;
Uslove za nadu koji se stalno obnavljaju.

Endru Moušon

Probudila se u cik zore i čekala da svane; samo se jedna zvezda videla kroz prorez veličine oka, tamo gde se zavese nisu sasvim dodirivale. Rupica se nalazila na vrhu prozora, tamo gde se prve kukice za kačenje zavesa s obe strane uvlače u proreze karniša: trouglasto okce od crnog stakla. Napolju, u mraku, jedna zvezda ga je pronašla i zatreperila u njemu.

To bi mogao da bude njen muž koji proviruje – prošlo je petnaest godina otkad je otišao da postane zvezda – a kad bi to zaista bio on, primetio bi da je nameštaj mahom nestao. Jedno za drugim, poklonila je bračni krevet, noćne ormariće, visoki orman i toaletni stočić. Možda je to on. Dovoljni su joj mali krevet i ormarić s fiokama.

I drugi su pošli za njenim mužem među zvezde. Odlazili su, jedan za drugim, kao da im je ostavio neodoljivu šuštavu stazu, iscrtanu putanju do ponoćnog plavetnila, do iskričavog, vrtoglavog, fluorescentnog svoda punog zvezda s koga su svi gledali dole.

Tog jutra, dok je čekala zoru pod pogledom jedne jedine zvezde, osluškivala je zvuke mora, no nije ih bilo. Spolja nije

dopiralo nikakvo kretanje. Mora da se voda raširila do krajnjih granica, pomislila je, poput jednog jedinog parčeta crne kože razapete kao na dobošu. Bila je sigurna da u morskoj travi i među stenama ima ribe, ali znala je da tog mirnog jutra neće uzburkati vodu. Ujutru neće doći niko – ionako joj niko ne dolazi već mesecima, ili možda godinama? – veslajući i veslajući u aluminijumskom čamcu, što bi ih poremetilo i izmamilo na površinu, pa bi ih ulovili i ispekli.

Kad bi je muž uhodio, nalazeći druge proreze u zavesama u ostalim delovima kuće kuda bi mogao da vidi, primetio bi sad već mahom prazne prostorije, premda je sačuvala sofu i stolicu. Video bi da je ostavila aparate – zna da ih ona voli. Aparati nam posvećuju svoj život, dirinče za nas do kraja života. Ali čak i posle smrti – kad više nema zujanja, svetlucanja, grejanja, uvlačenja, ili duvanja – i dalje mogu da nam priušte nešto, kao da nam tako, odričući se sopstvenog života, vraćaju deo našeg.

Na primer, prijalo joj je metenje. Pošto je jednog jutra uključila usisivač i nogom pritisnula dugme, za čime je usledio muk koji masiranje srca nije moglo da izleči, oprostila se s njim i prihvatila se metle. Bila je laka i jednostavna. Nije zujala. Bila je kao plesni partner nežnog glasa koji je vodi iz sobe u sobu i nalazi svako zalutalo zrnice peska. Zastajala je da iznese prostirke i istrese ih u more, dobro osmatrajući prizor dok to čini, ne bi li saznala šta voda i morski galebovi rade, a onda bi nastavljala da mete. Uz metlu je uspevala da ubije pola jutra, pa je, dok se okrene, bilo vreme da sedne uz šolju čaja i kolačić od đumbira. Za kolačić od đumbira trebalo joj je malo vremena, kao i za mornarički dvopek. Umela je tako da gricka jedno ili drugo na stolici kraj prozora, pored grejalice po hladnom vremenu, ili napolju na pragu za toplih dana, pitajući se o čemu bi trebalo da razmišlja, ili šta će se desiti.

Ponekad, ujutru, dok je razgovarala s metlom, ili uključivala mašinu za pranje rublja, čula bi grebuckanje i korake na

vratima, pa je samo čekala i čekala, stopivši se s tišinom i iščekujući da joj neko pokuca na vrata, da je pozove. Posle izvesnog vremena shvatila bi da se prevarila, ali bi otvorila vrata da proveriti, provirila napolje i kratko se obratila vazduhu. Da nije suviše hladno, ostavila bi vrata otvorena čitavog dana.

Jedne zime poklekla je grejalica, što je značilo da mora očistiti dimnjak kako bi mogla da loži vatru. Otad je bila primorana da posle podne šeta plažom s rancem na leđima i skuplja drva za potpalu, birajući klade, štapove i grane koje je nanelo nemirno more. Trebalo joj je vremena da nađe komade odgovarajuće veličine, ali svako skupljanje pričinjavalo joj je zadovoljstvo – što je takođe objasnila vetru, pružajući mu svaki komad na uvid.

Na leto je skupljala i drva s kopna, koja je slagala za kasnije, da joj se nađu. Sve to podsećalo ju je da su šetnja, traženje, nošenje i ređanje poslovi koje joj je podarila stara grejalica kad je ispustila dušu. Bila joj je zahvalna na tome. Zimi je naneto drvo često morala da suši na ognjištu.

Ponekad bi na povratku s plaže s rancem na leđima čula kako zvoni telefon, ali nikada nije uspevala da se doseti ko bi je to mogao zvati. Požurila bi do kuće i ostavila ranac na pragu, te otvorila vrata, a zvonjava bi utom prestala, ili je možda nije ni bilo. Nije mogla da oceni.

Morala je da kuva vodu u loncu sad kad je dozvolila da joj električni čajnik pregori, a budući da joj ni toster više nije radio, morala je da peče hleb na žičanoj rešetki iznad grejača ringle, ili ponekad nad raširenim žarom u ognjištu, no nagrada za to bili su bogatiji ukus i aroma.

U svakom slučaju, iako su joj se aparati dopadali, znala je da su to samo stvari. S godinama ljudi počinju da se srde na predmete, i mada nije želela da nadživi sve savremene kućne aparate, smatrala je da nimalo ne škodi to što ih sad ima znatno manje. Zvezdano oko će videti da i dalje poseduje televizor

i električni štednjak, a što je najbolje, stara mašina za rublje još je nije izdala. S obzirom na to da joj je kičma bila sva grbava i kriva, a ruke nalik krabama polomljenih nogu, bilo joj je drago što ne mora da riba i trlja u kadi.

Oprema iz šupe uglavnom je otišla, ali kad bi iko od njih spustio pogled, možda njen muž ili bilo ko drugi ko je prateći gomilu gluposti otišao među zvezde, pa sad treperi, okreće se, iskri i pleše u velikom prostranstvu večnosti, video bi, čak i bez rupica na zavesama, da je zadržala čamac i sav pribor za pecanje.

Ponekad bi pomislila da čuje ćeretanje i zvuk čamca kako klizi po pesku i kotrlja se po kamenju dok ga vuku ka obali. Ali kad bi pogledala napolje, videla bi da je prevrnut i naslonjen na ogradu baš tamo gde ga je i ostavila poslednji put kada je pokušala da ga pomeri. Kakva su joj oni pomoć kad treba spustiti čamac u vodu i provesti u njemu nekoliko sati?

Danas će biti jedan od onih tih dana bez vetra, kada je more srebrnasto i mirno. Za takvih dana sedela bi napolju sat-dva sasvim nepomično, jedva dišući, kao da čeka da je nekakvo divlje stvorenje s kandžama – poput vetra, munje, tmine, ili hladnoće – pokrene.

Sivkasta svetlost je sad bleдела u špijunci između zavesa, ali ona je primetila poslednji treptaj zvezde i istovremeno pomislila da čuje kako joj neko govori da izađe i pokuša ponovo.

Zato je, posle jutarnjeg čaja, umesto da uzme metlu, izašla i prevrнула čamac na dno, zarila nokte u pramac i povukla ga. Malo je kliznuo. „Ili mi neko pomaže“, reče u prazno, „ili su mi ruke i noge ojačale zahvaljujući pokvarenim aparatima.“

S vrha plaže čamac je počeo da klizi niz padinu kao da pluta na vazdušnoj struji, kao da ga, poput mrtvačkog kovčega, s obe strane nose krupni muškarci.

Na rubu vode ukrcala se u čamac, uzela veslo i njime se odgurivala sve do druge strane kanala, gde se usidrila uz stenu,

puštajući čamac da pluta sve dok se uže povezano sa sidrom nije zateglo.

Ribe su bile gladne, pa su skidale mamac čim bi joj struna dotakla dno. Kad bi se zagledala u vodu, videla bi ih kako plivaju, ali pošto su joj udice bile tupe, zardale i prevelike, ribu je bilo teško upecati. No to nije ni bilo važno. Nije joj smetalo da provede nekoliko sati sedeći tu i hraneći ih. Osim toga, imala je o čemu da razgovara s njima.

Plima je počela da nadolazi pre nego što je uvukla ribu u čamac, držeći je čvrsto iza škrge prstima nalik polomljenim nožicama krabe i izvrćući kuku iz njenih napućenih usta. Potom je namotala strunu. Jedna riba joj je bila dovoljna. No sedela je tako još neko vreme i bacala preostali mamac u vodu komadić po komadić, i dalje kazujući ono što ima da kaže.

Kad je potrošila mamac, povukla je kanap zakačen za sidro i dovukla barku u kanal. Plima ju je pogurala, pa je trebalo samo jednom da se odgurne veslom o dno ne bi li je nasukala na obalu i iskrcala se na pesak. Uzela je sidro i, vukući kanap, zakačila ga za ogoljeno korenje drveta pohutukava na vrhu plaže. Odlučila je da prepusti plimi da izbac i brod na obalu, a kad se to i dogodilo, kazala je vazduhu izmoždenom suncem da će se vratiti i obmotati kanap privezan za sidro oko drveta, kako bi čamac ostao na suvom dok ga ne primeti i ne odnese neko kome treba.

Dok je išla prema kući, čula je zvonjavu telefona, ali nije požurila premda je imala tolika toga da kaže. No kad je odložila pecarošku strunu, i dalje je čula telefon, pa je pohitala k vratima. Čim ih je otvorila, kuća je utonula u muk koji je vladao i kada se tog jutra probudila u cik zore, tiha kao i svakog drugog dana, osim kada bi se oglasili vetar, kiša ili kućni aparati.

Odnela je nož i ribu do šipražja iza kuće, te sela na panj blizu limunovog drveta, gde je sunce peklo i treperilo među

stabljikama, vlatima i morskom travom, gde su bubice cvrčale i zrikale.

Muve su se okomile na nju kada je prislonila nož uz bleđi trbuh ribe. Sletale su joj na glavu, vrat, ruke. Na usta. Pljuvala je i duvala. Nož joj je stalno ispadao iz kvrgavih ruku.

Najzad je bocnula meso, napravila otvor, a dok je tamna krv isticala, uspela je da uvuče povijeni kažiprst u ribu i izvadi joj iznutrice. Muve su poludele. Ona je mahala unaokolo ne bi li ih oterala s ribe i sopstvenih ruku, terala ih i bacala komadiće iznutrica podno drveta limuna. Malo se odmorila, a onda je kliznula na travu, položila ribu na panj i svim silama se upela da je čvrsto drži za rep dok je ne ostruže.

Krljušt je letela unaokolo. Ljeskala se na besomučnom suncu, a ona je sve vreme dok je trljala i ljuštila ribu, ispuštala i dizala nož, te odgonila muve, zapravo osluškivala kuću kroz otvorena vrata ne bi li ponovo čula telefon jer je imala toliko toga da ispriča nekome.

Posle izvesnog vremena pomislila je da bi mogla da razgovara s movama. Ionako nema telefonskih linija tamo gde su se svi izgubili.

Plima je već nadošla kad je završila, pa se vratila na plažu da zaveže čamac. Uže je bilo natopljeno i teško, pa se pokvasila i pomalo joj se zavrtelo u glavi dok je išla oko drveta i uvijala ga. To je potrajalo, i kad je završila, dan je već bio na izmaku. Učinilo joj se da se putić do kuće nekako isteglio i izdužio, pa je našla dobar štap da se njime pomogne – svaki čas je zastajki-vala da ga zabode u zemlju ispred sebe, da se na njega nasloni i malo se odmori.

Kad je ušla u kuću, skinula je vlažnu odeću, oprala se i istr-ljala i, mada nije ništa jela ceo dan, odlučila je da stavi ribu u frižider i ode na počinak.

Sutradan, u ranom jutarnjem sumraku, otvorila je oči i ugle-dala zvezde u sobi, nalik čiodinim glavama. Bilo ih je posvuda:

jedna na rubu njenog kreveta, a druge raštrkane po zidovima i tavanici. Treperile su poput krljušti koja se razletela na suncu. Svetlucale su, brujale i počele da se kreću, premeštajući se s jednog mesta na drugo kao da se igraju jurke.

Nedugo zatim, otisnule su se od zidova i tavanice, i počele da se roje, kovitlaju i plešu po čitavoj prostoriji, slećući joj na krevet, lice, ruke, kosu, spuštajući joj se na oči.